

Gliwice, 28 maj 2009 r.

Sprawozdanie z wyjazdu studyjnego do węgierskich bibliotek w dn. 20.05.-24.05 2009 r.

Kolejny wyjazd studyjny Sekcji Bibliotek Szkół Wyższych SBP zaprowadził nas do kraju „Bratanków”. Celem wyjazdu była wymiana doświadczeń polskich i węgierskich bibliotekarzy w dziedzinie organizacji bibliotek. Zorganizowanie wyjazdu było możliwe dzięki kontaktom jakie nawiązała Halina Toporowska z Biblioteki Głównej Politechniki Śląskiej w trakcie I Wrocławskich Spotkań Bibliotekarzy Polonijnych. Panie: Danuta Kiss, Elżbieta Sutane - Zielińska i Anna Obrokne - Jagiello bardzo ciepło nas przyjęły w swoich bibliotekach i udzieliły wyczerpujących odpowiedzi na wszystkie pytania. Nad całością organizacyjną wyjazdu czuwała nieoceniona Karina Szóltysik z Biblioteki Wydziału Zamiejscowego w Chorzowie Wyższej Szkoły Bankowej z Poznania.

Program zwiedzania obejmował Centralną Bibliotekę Uniwersytetu Zachodnio-Węgierskiego w Sopron, Ogólnokrajową Bibliotekę Języków Obcych oraz Bibliotekę Uniwersytecką Budapesztu. Mieliśmy okazję podziwiać zabytki węgierskie, zakosztować słynnej madziarskiej kuchni oraz przekonać się o słuszności przysłowia „Polak – Węgier dwa bratanki...”.

Pierwszego dnia w godzinach popołudniowych dotarliśmy do bursy Uniwersytetu Zachodnio-Węgierskiego w Sopron. Po ulokowaniu się w pokojach, co nie było proste zważywszy na zupełnie nielogiczny sposób numeracji pokoi, udaliśmy się na mały rekonesans. Język migowy z dodatkiem niemieckich i angielskich wstawek okazał się wystarczający do podstawowej komunikacji.

Sopron, położone między wzgórzami Lővér i Sopron a Jeziorem Nezyderskim, znane jest w Europie jako miasto – muzeum z niezliczoną ilością średniowiecznych i barokowych zabytków. W starej części miasta przetrwała historyczna architektura z czasów Imperium Rzymskiego w postaci ruin traktu rzymskiego. Senny urok Sopron został utrwalony przez uczestników wycieczki na setkach zdjęć. Rynek, kościoły, synagogi, piękne kamieniczki, liczne pomniki i płaskorzeźby zrobiły na nas duże wrażenie. Mogliśmy podziwiać te najbardziej urzekające zakątki. Wąskie brukowane uliczki prowadziły nas do urokliwych patio, w większości otoczonych krużgankami i wypełnionych kompozycjami roślinnymi, rzeźbami i fontannami.

Poza pięknymi zabytkami Sopron słynie ze znakomitego czerwonego wina *kékfrankos*, pochodzącego z okolicznych winnic. Degustacji można było się poddać w licznych nastrojowych winiarniach, które ponadto oferowały tradycyjne dania węgierskie.

Drugi dzień pobytu w Sopron rozpoczęliśmy od spotkania z panią Danutą Kiss, bibliotekarką Centralnej Biblioteki Uniwersytetu Zachodnio - Węgierskiego, która była naszą przewodniczką i przede wszystkim tłumaczką. Bardzo ciepło przyjęci zostaliśmy przez pana dyrektora Sándora Sarkady oraz personel. Pani Danuta oprowadziła nas po bibliotece, przekazując wiele ciekawych informacji i ciekawostek dotyczących jej historii.

Początki sięgają roku 1735, kiedy to powstała w Selmecbánya Szkoła Górnicza, której nieliczny księgozbiór służył jako podręczne źródło fachowej wiedzy. Na przestrzeni lat szkoła zmieniała swoją nazwę, profil oraz umiejscowienie, by w roku 2000 zaistnieć jako obecny Uniwersytet Zachodnio-Węgierski. W samym Sopron biblioteka obsługuje 4 wydziały, tj. Wydział Leśnictwa, Przemysłu Drzewnego, Ekonomiczny i Pedagogiczny. Ten ostatni posiada również swoją bibliotekę wydziałową. Książnica nie funkcjonuje jednak tylko jako jednostka uczelniana, ponieważ jest także instytucją publiczną, która jako jedyna na Węgrzech posiada specjalistyczny księgozbiór z dziedziny leśnictwa i przemysłu drzewnego, a do której może zapisać się każdy, kto osiągnął wiek 14 lat.

Trzykondygnacyjny gmach Biblioteki powstał w latach siedemdziesiątych XX wieku, a jego powierzchnia wynosi 1416,6 m². W chwili obecnej budynek poddawany jest pracom remontowym, które są niewątpliwie konieczne, chociażby z uwagi na brak oddzielonych od siebie czytelni i pracowni komputerowej. Zbiory liczą prawie 304 tysiące woluminów, w tym księgozbiór zabytkowy ok. 8,5 tysiąca woluminów. Najstarsze dzieła drukowane i rękopiśmienne, pochodzą z XVI wieku. W coraz szerszej mierze zbiory są dostępne on-line. W sekcjach: informacji patentowej, gromadzenia, dokumentacji i opracowania oraz udostępniania zbiorów zatrudnionych jest, łącznie z dyrekcją, 19 osób.

Około 40% księgozbioru oraz czasopisma są w wolnym dostępie. Pozostałą literaturę można zamawiać z terminali w bibliotece. Odbiór zamówionej książki następuje po ok.20 minutach, a okres wypożyczenia to jeden miesiąc, z możliwością prolongaty. Jednorazowo czytelnik może mieć na koncie 8 tytułów. Biblioteka do dyspozycji użytkowników posiada 19 komputerów z dostępem do licznych baz danych. Elektroniczne katalogi bibliotecznego systemu informacyjnego są budowane w ramach zintegrowanych systemów bibliotecznych – Corvina (Voyager) oraz ALEPH biorąc udział w tworzeniu centralnego węgierskiego katalogu sieciowego MOKKA.

Od roku 1960 Centralna Biblioteka Uniwersytetu Zachodnio - Węgierskiego bierze czynny udział w procesie naukowo - dydaktycznym uczelni, a zasadniczym celem jest wykształcenie w studentach umiejętności korzystania z dostępnych w bibliotece i w sieci źródeł informacji naukowej oraz zapoznanie z zasadami pisania prac semestralnych i dyplomowych.

Obecny budynek biblioteki oraz Wydziały Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego mieszczą się w parku botanicznym, pełnym niezwykłych okazów flory. Mieliśmy okazję je podziwiać podczas wspólnego spaceru kończącego nasze spotkanie w Sopron.

Następnym etapem węgierskiej podróży było miasto mostów i secesji – Budapeszt. Już z okien autokaru mogliśmy podziwiać piękną architekturę, prawo- i lewobrzeżnego Dunaju. Nasza przewodniczka oprowadziła nas po najważniejszych, na ile czas pozwolił, zabytkach stolicy.

I znów w ruch poszły obiektywy aparatów. Zwiedzanie rozpoczęliśmy od Placu Bohaterów z monumentalnym Pomnikiem Millenium. Kolejno: Zamek Vajdahunyad z pomnikiem [Anonymusa](#), Bazylika św. Stefana, Parlament, Wzgórze Zamkowe, Wzgórze Gellerta z Cytadelą i Statuą Wolności.

Następny dzień poświęciliśmy na poznanie budapesztańskich bibliotek. Országos Idegennyelv Könyvtár – Ogólnokrajowa Biblioteka Języków Obcych w Budapeszcie jest biblioteką specjalistyczną i jedną z największych na Węgrzech. Nie ma ona swojego odpowiednika w polskim systemie bibliotecznym, jest unikatowa także w Europie ze względu na profil zbiorów. Gromadzi i udostępnia dokumenty z zakresu nauk humanistycznych, społecznych i muzyki w 147 językach.

Mieści się w samym centrum miasta w zabytkowym budynku przy ulicy Molnar, równoległej do Dunaju. Obecny zewnętrzny wygląd, który biblioteka otrzymała w latach 60-tych nie zapowiada tego, co znajduje czytelnik po wejściu do środka. Wspaniałe wnętrza, architektura z końca XIX wieku (1897 r.). Budynek powstał i do 1947 roku był siedzibą Koła Katolickiego w Budapeszcie. Obecna czytelnia – niegdyś Sala Balowa i miejsce koncertów, odczytów, spotkań towarzyskich – jest przepiękna. Właśnie w niej w czasie II wojny światowej zorganizowano wiele koncertów na rzecz uchodźców polskich na Węgrzech.

Biblioteka powstała w 1956 roku i otrzymała nazwę Państwowej Biblioteki im. Gorkiego, a od stycznia 1957 roku mieści się przy ul. Molnar. Podstawę zbioru stanowiły zasoby trzech rosyjskojęzycznych bibliotek, i takie też trafiały do niej pozycje. Dzięki temu obecnie posiada w zbiorach egzemplarze wycofane z powodu cenzury w ZSRR i wydawane na zachodzie książki rosyjskie. Zmiany polityczne i zmieniające się potrzeby czytelników spowodowały poszerzenie profilu zbiorów. Nazwę biblioteki, na Ogólnokrajową Bibliotekę Języków Obcych zmieniono w 1990 roku.

Obecny zasób to ponad 350 tysięcy różnych dokumentów w 147 językach. 80% zbiorów wypożycza się czytelnikom, pozostałe udostępnia na miejscu w czytelniach.

Aktualny profil zbiorów to:

- literatura węgierska wydawana w kraju i za granicą,
- „klasyka literacka” wszelkich obszarów językowych,
- dzieła pisarzy XX i XIX wieku w językach oryginalnych
- historia literatury i nauka o literaturze,
- literatura zamieszkałych na Węgrzech 13 mniejszości narodowych,
- językoznawstwo i podręczniki do nauki języków obcych,

- muzyka XX i XX wieku, dzieła muzyki klasycznej,
- kultura, sztuka, filozofia, folklor, sztuka i muzyka ludowa,
- encyklopedie i leksykony powszechne i specjalistyczne,
- historia

Za to, jakie książki z określonego obszaru językowego znajdują się w zbiorze biblioteki odpowiedzialny jest referent. Decyduje on o zakupie konkretnych pozycji, a także o przyjęciu otrzymanych w darze książek i czasopism.

Książki i czasopisma to dokumenty tradycyjne, ale biblioteka gromadzi również nowoczesne nośniki informacji. Posiada duży zbiór kaset video, CD, DVD, dokumenty multimedialne. Wszystkie są niezwykle pomocne i często wykorzystywane do nauki języków obcych, od poziomu podstawowego do różnych stopni certyfikacji. W istniejącym w bibliotece studio językowym czytelnicy mogą uczyć się języków wykorzystując wszystkie w/w dokumenty.

Zbiory polskie w Ogólnokrajowej Bibliotece Języków Obcych to 6 tysięcy pozycji oraz 18 prenumerowanych czasopism. Podstawę zbioru polskiego stanowi literatura współczesna, klasyka, wszystkie uznane utwory literackie XX i XIX wieku, najważniejsze pozycje historii literatury polskiej i historii Polski. W dziale muzycznym biblioteka posiada między innymi „*Dzieła wszystkie*” F. Chopina, i najbardziej znane utwory jazzowe, muzykę ludową poszczególnych regionów Polski oraz Kresów.

Biblioteka bardzo aktywnie współpracuje z organizacjami wszystkich mniejszości narodowościowych na Węgrzech, które stanowią 10% ludności Węgier. Na mocy Ustawy z 1993 roku działa na Węgrzech 13 Ogólnokrajowych Samorządów Mniejszości, które mają szkoły, szkołyki niedzielne, zespoły ludowe, zespoły teatralne, biblioteki. Często jest organizatorem, gospodarzem bądź koordynatorem działań tych organizacji. Pomaga i przekazuje część otrzymanych darów zaprzyjaźnionym instytucjom. Ta współpraca jest też działalnością marketingową biblioteki, która jest przez to bardzo widoczna w środowisku, zarówno w Budapeszcie jak i w całych Węgrzech. Corocznie, 26 września organizowany jest *Dzień Języków*, w ramach którego, odbywają się koncerty, wystawy, spotkania z pisarzami, konferencje prezentujące bogactwo różnych kultur.

W Bibliotece powstają dwie bibliografie:

- bibliografia mniejszości narodowych na Węgrzech zawierająca artykuły z czasopism, udostępniana od 1992 roku w formie elektronicznej w Internecie, lata wcześniejsze od 1945 w formie drukowanej,
- bibliografia przekładów literatury pięknej - bibliografia publikowanych w czasopismach węgierskich utworów literatury światowej, od 1987 roku dane dostępne przez Internet.

W czytelni można skorzystać z dostępu do wielu światowych wirtualnych bibliotek, dokumentów, archiwów, oraz baz danych. Biblioteka zapewnia swoim użytkownikom bezpłatny

i nieograniczony dostęp do Internetu. Wszystkie te działania podejmowane są by utrzymać pozycję biblioteki jako instytucji naukowej, fachowej i nowoczesnej skarbnicy wiedzy.

Naszym przewodnikiem i tłumaczem po Ogólnokrajowej Bibliotece Języków Obcych była Pani Elżbieta Sutane-Zielińska, osoba odpowiedzialna za polskie zbiory w bibliotece.

Ostatnią biblioteką z jaką mogliśmy się zapoznać, była położona nieopodal Ogólnokrajowej Biblioteki Języków Obcych (Országos Idegennyelvű Könyvtár) zaprzyjaźniona biblioteka uniwersytecka Leonarda Eotvosa – (Egyetemi Könyvtár Eötvös Leonarda). Historia biblioteki sięga wieku XVI, a dokładnie 1561 roku kiedy to powstała ksiąźnica Kolegium Jezuickiego w Nagyszombat (obecnie Trnava w Słowacji), która od 1635 roku pełniła rolę biblioteki uniwersyteckiej. Po kasacie zakonu jezuitów stała się instytucją państwową i wraz z Królewskim Uniwersytetem Węgierskim przeniosła się początkowo do Budy, a następnie do Pesztu. Użytkowany do dziś zabytkowy budynek przy Ferenciek tere 6 został zbudowany w 1876 r. w stylu eklektycznym wg projektu Antala Skalnitzky'ego i był pierwszą biblioteką publiczną w kraju.

Dumą biblioteki jest ponad 200-metrowa reprezentacyjna sala wystawowa ze szklanym dachem, będąca jednocześnie gabinetem zbiorów XVIII-wiecznych (wielkość tego zbioru szacuje się na ponad 20 000 jednostek). Ściany sali zdobią freski Károlya Lotza oraz portret cesarza Franciszka Józefa pędzla Ferenc Than Móra. Zbiory, gromadzone przez ponad 400 lat, liczą obecnie ok. 1600 tys. jednostek bibliotecznych. Do najcenniejszych skarbów zalicza się kolekcję 185 kodeksów rękopiśmiennych (w tym 14 Corvinianów). Znaczące są także zbiory druków od XVI do XVIII wieku.

Biblioteka Uniwersytecka pełni funkcje doradcze dla bibliotek sieci, w skład której wchodzi 8 bibliotek wydziałowych i ponad 50 instytutowych. Od 1995 roku biblioteki te współtworzą katalog komputerowy w systemie Horizon. Zapisani czytelnicy mogą korzystać z 5 czytelni wyposażonych w komputery z dostępem do katalogów on-line, baz danych oraz internetu. W księgozbiorach podręcznych czytelni znajduje się ok. 30 tys. woluminów, ustawionych działowo. Są to podstawowe monografie, źródła, encyklopedie, leksykony i słowniki. Na galeriach czytelni znajdują się najczęściej poszukiwane czasopisma (wszystkie oprawne!). Wypożyczać można książki z magazynu, wydane nie dawniej niż przed 75 laty. Okres wypożyczenia można 3-krotnie przedłużać (osobiście, telefonicznie, faksem lub e-mailem). Biblioteka działa od poniedziałku do piątku w godzinach 10.00 – 20.00.

Ciekawostką jest ogólnie dostępny katalog, w którym odręcznie pisane karty katalogowe (niczym nie spięte) stoją w woluminach na półkach magazynowych. Wygląda to raczej na oprawne książki ustawione alfabetycznie, niż na aparat informacyjno-wyszukiwawczy. Takiego katalogu nie posiada żadna ze znanych bibliotek.

Pod względem organizacyjnym, biblioteka nie wyróżnia się wśród innych księżnic uniwersyteckich. Podstawowe działy tworzą: Gromadzenie i Opracowanie Zbiorów, Informacja i Udostępnianie Zbiorów, Oddział Komputeryzacji. Jednak jako biblioteka posiadająca tak niezwykle zbiory ma doskonale przygotowany do pracy Oddział Starych Druków prowadzony przez p. Klarę Boross.

Wielkim przeżyciem dla nas było obejrzenie zabytku piśmiennictwa staropolskiego, zbioru najstarszych polskich godzinek, tzw. „Modlitw Wacława” (sygn. VI, Cod.Slav.2). Jest to niewielkiego rozmiaru pergaminowy rękopis z XV wieku, składający się z 19 zeszytów oprawionych w skórę. Przypuszcza się, że autor podarował go kartuzom z Czerwonego Klasztoru pod Lechnicą na Spiszu, skąd po kasacie zakonu trafił do Biblioteki Uniwersyteckiej w Budapeszcie.

Wspaniałych przeżyć dostarczyła nam p. Anna Obrokne Jagiello, Polka z pochodzenia, która oprowadzała nas po tych niezwykłych miejscach.

Przedstawiciele polskich bibliotek obdarowali naszych węgierskich kolegów drobnymi upominkami, oraz uwielbianymi przez nich polskimi słodkościami – krówkami. My również zostaliśmy miło ugoszczeni i przyjęci z wielką sympatią.

W myśl powiedzenia podróże kształcą, udało się nam połączyć pogłębienie wiedzy na temat struktury i funkcjonowania bibliotek węgierskich ze zwiedzaniem pięknych zabytków architektury. Okazuje się, że bolączki z jakimi borykamy się w naszej codziennej pracy niewiele różnią oba kraje. Problemy adaptacji pomieszczeń, sposoby pozyskiwania zbiorów, wykorzystanie elektronicznych nośników i baz danych, komputeryzacja, praca z czytelnikiem - są bardzo podobne. Zawód bibliotekarza na Węgrzech, tak jak w Polsce, jest mocno sfeminizowany, panowie stanowią zdecydowaną mniejszość na tej niwie.

Pozostały piękne wspomnienia, a zawarte znajomości, mamy nadzieję, przyczynią się do stałej współpracy pomiędzy naszymi bibliotekami. Teraz czekamy na rewizytę naszych węgierskich koleżanek i kolegów bibliotekarzy. Polskie biblioteki uniwersyteckie i akademickie, również mają czym się pochwalić.

Izabela Furgoł-Wala

Monika Lech

Małgorzata Makuch

Halina Toporowska